

breken van de woorden „Drieëenheid” en „Persoon”.

In Augustus van dat jaar moest Calvijn in opdracht van de Geneefse predikanten hierover een brief schrijven aan de predikanten van Zürich.

Calvijn betoogt daar opnieuw, dat hij deze woorden niet schuw, maar „alleen willen wij niet, dat zulk een tirannie insluip in de kerk, dat men hem voor een ketter houdt, die niet naar het voorschrift van een ander spreekt, zoals Caroli er op aandrang, dat niemand voor een Christen gehouden zou worden, die niet de drie oude kerkelijke belijdenisschriften (Nicea, Athanasius... en de twaalf artikelen?) aannam.”

In October 1539, dus ruim twee jaar later, heeft dezelfde Caroli het Calvijn weer tot schreien toe moeilijk gemaakt. Toen had Caroli zelfs Farel „zachtmoedig” gestemd en het scheelde zeer weinig of de kortzichtige predikanten hadden hem weer in het ambt toegelaten. Maar Calvijn liet zich door zijn vroom praten niet bedriegen. Hij waakte als een wakker herder voor de kudde en ontzag het daarbij niet in strijd te komen met zijn beste vrienden, die hem wraakzucht en hardheid verweten.

Doch de historie geeft Calvijn volkomen gelijk.

A. JANSE.

VAKWETENSCHAP EN PRAKTIJK

Bijbelsche Zeevaart.

III.

Schip van Alexandrië.

Myra lag in Lycië. Een gedeelte van Klein Azië, dat sedert enkele jaren door de Romeinen onder Keizer Claudius (41-54) onderworpen was. De hoofdstad Patara lag 20 stadiën (3½ K.M.) van Myra verwijderd. Volgens den Grieksch geschiedschrijver Herodotus zijn de bewoners van oude tijden af aan als zeevaarders beroemd.¹⁾ In de eerste eeuw na Chr. was Myra een belangrijk centrum voor handel en scheepvaart. Volgens Barde liepen de schepen die van Italië op Egypte voeren het geregeld aan.²⁾

Het eigenlijke Myra was gelegen aan de Yali-baai.

De westkust van Klein Azië, evenals b.v. die van Bretagne in Frankrijk e.a., wordt door Rias doorsneden. Rias beteekent eigenlijk golf. Het zijn half verdrongen rivierdalen aan een bergachtige kust.³⁾ Ze vormen een tegenstelling met fjorden, die, naar dat zij verder het land snijden, veelal in diepte toenemen. Rias daarentegen worden „naar binnen” steeds ondieper.

De Yali-baai moet men als een rias beschouwen. Grote schepen konden Myra niet bereiken. Binnen het St. Elias-eiland en Ashillade, waar ruwe rotsgevaarten door lage bosschen bedekt steil uit de baai oprijzen, is voor schepen met weinig diepgang gelegenheid tot ankeren. Hoewel de Sailing Directions erbij vermelden dat de rotsgrond tot ankeren ongeschikt is en de schepen bij langer verblijf zouden moeten meeren. De eigenlijke haven van Myra was Andriaka of tegenwoordig Andraki. Volgens Zahn lag Andriaka diep tusschen de rotsen verscholen.⁴⁾ Op dezelfde bladzijde⁵⁾ deelt Zahn mede, dat een zekere Lentulus den ketting doorvoer die de haven van Andriaka versperde.

Het is in de oudheid en ook daarna een voor-gewend middel, ter verdediging van havens en rivieren, een ketting te spannen. We denken aan het beleg van Damiate in Egypte (1219)⁶⁾ en aan den tocht naar Chattam onder De Ruyter in 1667⁷⁾. Verschillende oude havens in de Middellandsche Zee waren zoo gebouwd, dat ze door een ketting konden worden afgesloten. O.a. Civita Vecchia in Italië. Duidelijk komt dit ook uit bij de oude Fransche haven La Rochelle aan de Golf van Biskaje. Deze ingang wordt ter weerszijden door vestingstorens beschermd, waartusschen een ketting kon gespannen worden.

De voorstelling bij Zahn van een ketting die de haven afsloot is dus zeer goed in te denken.

Bij Andriaka komt het schip van Paulus ten anker. Ze zijn hier rechtstreeks naar toe gegaan. Zelfs hebben ze Seleusië, de belangrijkste haven van Syrië, laten liggen. Anders had Lucas het zeker vermeld. Men mag dan ook op goeden grond veronderstellen, dat in den regel Seleusië door de graanschepen van Alexandrië niet werd aangedaan. Daarentegen Myra (Andriaka) wel. Ze moesten een schip hebben, „dat naar Italië voer”. Er staat in vers 6 bij: „van Alexandrië”. Dat

laatste is het belangrijkste. Want een schip, „dat naar Italië voer” was nog wel te vinden. Mogelijk wel in Caesarea. Maar ze moesten „een schip van Alexandrië”. De woorden „gevonden hebbende” in vers 6 duiden er dan ook op, dat er „gezocht” is. Waarschijnlijk zouden ze naar Pyraeus zijn doorgevaren, indien ze te Andriaka hun doel misten.

De Alexandrijnsche schepen zoowel als hun bemanningen hadden een zeer goeden naam. Als koning Agrippa — de kleinzoon van Herodus — van Rome naar Judea terugkeert, raadt de Keizer hem af over Brindisi te reizen. Hij adviseert hem „een schip van Alexandrië” te nemen. Naar het woord des Keizers waren het „voortreffelijke zellers met beproefde stuurlieden. De gebieder der toenmalige wereld vergelijkt ze met paarden in de renbaan die onder besturing van wagenmeesters steeds langs den juisten weg hun einddoel bereiken⁸⁾.”

Wat was wel het bijzondere van deze schepen? Een „schip van Alexandrië” was niet een tireme (drie-riems-galei), maar een vaartuig, dat uitsluitend door zeilen voortbewogen werd. Behalve de stuurriemen had het mogelijk nog enkele aan boord om bij het manoeuvreren in de haven dienst te doen.

Het schip behoorde tot de grootste van zijn tijd. Zoo waren met Paulus meegerekend 276 man aan boord. De Joodsche geschiedschrijver Flavius Josephus bevindt zich dienselfden tijd op een schip met 600 man.⁹⁾

Van een dezer schepen, de „Isis”, worden de volgende bijzonderheden vermeld¹⁰⁾:

Lengte (over alles) 180 voet; breedte 45 voet; diepte 43½ voet.¹¹⁾

Merkwaardige verhoudingen.

Over het algemeen bouwde men tot het midden den 19de eeuw n. Chr. korte, breede schepen. Daarentegen vertoont het schip van Koning Ptolemaeus Philopater in afmetingen meer overeenstemming met schepen uit onzen tijd. Lengte 420 voet; breedte 56 voet.¹²⁾

De Romeinen kenden de scheepsmeting. Ze onderscheidden daarbij maat en gewicht. Bedoelden zij het gewicht aan lading, dan drukten zij dit in talenten uit. Een talent was ruim 26 K.G.

Bij ruimte werd van amphoren gesproken. Ook kenden zij, speciaal voor het vervoer van graan, de modius.

Een schip als waarmede Paulus naar Italië voer, had ongeveer 400.000 modii graan in.¹³⁾

Zahn¹⁴⁾ citeert van Lucian het volgende:

„Ein für Italien bestimmtes riesengroßes (reus-achtig) Alexandrinisches Kornschiff wird durch die ungünstigen Passat Winde bis nach Sidon verschlagen und kommt dann durch dem pamphyliischen, lyischen und agaischen Meer erst um 70 Tage nach der Abfahrt von Alexandria im Piräus an...”

Merkwaardig, dat Lucian hierin van „Passat Winde” spreekt.

Passaten loch zijn luchtstroomingen boven de Oceanen. Men kent de N.O. en Z.O. passaat. Het is een constante wind, terwijl de stormen in het oostelijk bekken der Middellandsche Zee veranderlijke winden zijn.

Opvallend is nog in het citaat bij Zahn de uitdrukking riesengroßes, wijzend naar de korenschepen.

Ook Hand. 27:38 bevestigt dat „een schip van Alexandrië” een graanboot was.

Barde¹⁵⁾ geeft een citaat van Hackett, waarin deze beweert, „dat de Alexandrijnsche schepen met koren geladen voor het Noorden, heden hun reizen nog doen in Augustus, omdat de was van den Nijl het in dezen tijd gemakkelijk maakt in groote schuiten de vracht aan te voeren”.

Thans is de graanexport van Alexandrië niet van die beteekenis als vroeger. De markten van Roemenië (de Donau) en Z.-Amerika (de Plata-rivier) hebben het Egyptische koren verdrongen.

Maar in den Romeinschen keizertijd was het Nijlkoren zeer gevraagd.

De Deutsche scheepvaarthistoricus A. Köster heeft over de graanvaart een klein, belangrijk boekje geschreven, getiteld: „Ostia, die Hafenstadt Roms”.

Op blz. 3 en 4 vertelt Köster van de korenschepen. „Een schip van Alexandrië” werd niet zoo genoemd omdat het in Alexandrië thuishoorde, maar omdat het ingedeeld was bij de bijzondere vloot van groote koopvaardijsschepen, de „classis Alexandrina”. Zij vervoerden vooral tarwe van Egypte naar Rome.

6) Backer Dirks, Gesch. der Ned. Zeemacht, dl I, blz. 39.

7) Idem, dl II, blz. 223.

8) Breusing, Die Nautik der Alten, S. 156.

9) Idem, S. 157.

10) Idem, S. 157.

11) Köster in Das alte Seewesen geeft deze bijzonderheden.

12) Breusing, S. 157.

13) Piet Marée, Schepen uit de Oudheid, opgenomen in „Hou je roer recht”, blz. 165.

14) Zahn, 2820 zeelieden voor de navigatie, behalve de 4000 roeiers is sterk overdreven.

15) A. Köster, Das alte Seewesen, zie zijn artikel over scheepsmeting.

Zie ook Prof. Dr A. Sizoo in Quo Vadis, 5e Jaargang, no. 3, (overgenomen uit het Calvinistisch Weekblad).

14) Zahn, Apost. Gesch., S. 821, noot 58 a.

15) Barde, Kommentar Hand. der Apost., blz. 537.

Een andere groep van schepen, de „classis Africana”, voor het transport van Afrikaansche koren, werd later georganiseerd.

In 22 v. Chr. had de Keizer zelf controle op de levensmiddelenlevering. Later van 8 tot 14 n. Chr. werd een „Procurator Annone” met een staf van ambtenaren daarvoor aangesteld. Tijdens Paulus schijnt de leiding bij den Keizer weder te berusten. Althans onder Claudius.

Hebben we zooeven iets gezegd over de grootte en de afmetingen van „een schip van Alexandrië”, tenslotte willen we nog iets vertellen van hun bouw.

Men moet de schepen der „classis Alexandrina” niet verwarren met die van Keizer Caligula, door Mussolini uit het Nemi-meer drooggelegd.

Deze keizerlijke jachten waren geen zeeschepen. Het feit, dat ze na eeuwen onder water gelegen te hebben, niet lekten door de naden, is een bewijs van den voortreffelijken scheepsbouw uit die tijden. De vaartuigen van keizer Caligula zijn aan den onderkant met zink beslagen, tegen invrelen. In lateren tijd koperde men de buik.

Een bewijsstuk van den grooten graantijd vinden we in het z.g. Torlonia-relief uit de 2e eeuw n. Chr.¹⁶⁾

Dit relief is in 1866 te Ostia door Assman gevonden.

Nauwkeurige bestudeering van het relief geeft verrassende uitkomsten en brengt den scheepsbouw van die tijden dichter bij ons.

Een ander model van een groot Romeinsch koopvaardijsschip is dat van Dr Jules Sottas¹⁷⁾.

Het zou ons te ver voeren de modellen te behandelen, waarom wij slechts volstaan met ze te noemen en naar eenige lectuur te verwijzen.

W. E. VAN POPTA.

16) Panly Wissowa, Encyclopädie der classischen Altertums Wissenschaft.

A. Köster, Ostia die Hafenstadt Roms.

A. Köster, Das alte Seewesen.

J. Oderwald, De scheepvaart uit vroegere tijden in nieuw belichting, Ons Zeewesen, Juni 1936.

W. E. v. Popta, Een getuigenis op een graanschep (propagandageschietje van de Ned. Christen Zeelieden Ver.).

17) Anderson, The Sailing Ship, Page 49.

Navire et Marins, deel I.

Ons Zeewesen, Juni 1936.

ZENDING EN EVANGELISATIE

Het Mysterie der godzaligheid.

II.

20. Hoe engelen mensch tot getuigen zijn gesteld.

Maar met de vernedering en verhooging van den Middelaar Gods en der menschen is het mysterie der godzaligheid niet uitgeput. Er is, zoo zegt Paulus, nog meer gebeurd. Immers, „de engelen hebben het gezien, en onder de heidenen is het gepredikt.”

Zeker, Paulus leeft voor de zending. Maar: rustig aan! Hij begint niet bij de heidenen, en niet bij zijn werk: de evangelieprediking onder de heidenen: dat komt ook nu nog pas op de tweede plaats. Eerst zal hij schrijven over de beteekenis van het Middelaarswerk en de Middelaarsloopbaan voor de engelenwereld. Die engelen hebben het gezien. Ze hebben het precies gezien: alles, wat met en door den Middelaar is gebeurd. En dat zien is voor engelen voldoende. Want er komen geen engelen meer bij in de engelenwereld, en er zijn ook geen engelen, die het niet gezien hebben. En wat de engelen eens gezien hebben, dat behoeft hun later niet opnieuw meegedeeld: dat weten ze voor goed. Dus: al de engelen, zonder uitzondering, weten voor altijd, wat er met en door den Middelaar Gods gebeurd is. Zij zijn door het zien daarvan tot getuigen gesteld van het werk en de loopbaan van den Middelaar.

Nu komen we toch ook nog aan de heidenen toe. Die hebben het niet gezien. Misschien een heel enkele. Maar de volkerenwereld toch niet. In de oude bedeeeling zou dat ook niet noodig geweest zijn: God gaf aan Jakob Zijne wetten; Deed Israël op Zijn woorden letten; Zoo wou Hij met geen volkeren handlen. Doch in de nieuwe bedeeeling is dit anders. De zaligmakende genade Gods is dan verschenen aan alle menschen. Nu wil God, dat alle menschen zalig worden, en tot kennis der waarheid komen. En dus niet de Joden alleen. Daarmee gaat in vervulling de profetie van Jesaja: dat ook de eilanden en de koningen der heidenen geroepen zullen worden tot de vereering van Israëls God.

Nu kunt u meteen zien, hoe Paulus over zijn zendingswerk dacht. Hij was geen methodist. Hij wilde niet een ziel om een ziel winnen. Neen, hij begeerde enkel, den Middelaar Gods te prediken in de heidenwereld. Het was hem te doen om de geslachten der menschen, om de gansche menscheit in haar samenhangen; en dus niet — hoor dat goed — met de kennelijke bedoeling, om die heidenvolkeren te bekeeren; doch enkel met de opdracht, om hun den Middelaar Gods te pre-

diken. Da- een zendel christelike leen maar en Zijn v. Die verko eenige, w Anders ni

Dan vra gezegend velen tot zijn er zel dat hun a zoovelen dat het w schapt he daar de lingen. Dat is de en zijn ar Gods doo loovigen? delaar Go 3 vers 16 lijke inh aldus: G gerechtva ling verk telijk geza Zoon en d afgeloopen heeft hij c immers ie

Nu, dit is ambtelij verkondig den Midd teerkunst en niet zielen. Str „Hij is ge we het al zendeling land wel: Dat moet menschen met lamh Als we he En er na king, zoo genen, d evangelie komt de zijn, zoo roepen ze

Er zijn geweest, Ook van dan b.v. verachten overredin Och, ja, verre sta (Wat heel naren, en evangelie de wet v

Of zull heidenen Christus van den verbonds schen on bekeering terug: hi den HEE vaardige doode vo nademidd keeren, afwenden in beide voor de Woords, met rech aan u g diking w geloovige word, v niet.

Dies he zendingst zoals de door da delaar G heidenwe komt de gezanten zoenen, den Chri u voor Gods ga dat alle de heersc „Alzoo li Eeniggeb iegelijk, maar he

1) Lycië, Real Encyclopädie für protestantische Theologie und Kirche.

2) Barde, Kommentar op de Handelingen der Apost., blz. 537.

3) C. L. van Balen en M. J. Wiersema, De Aarde, blz. 51.

4) Kommentar zum N. Testament, Apost. Gesch. V, II, Hälfte, S. 821.

5) Idem, noot 58, S. 821.

de „classis
Afrikaansch

ontrolle op de
ot 14 n. Chr.
een staf van
jdens Paulus
r te berusten.

er de grootte
Alexandrië,
len van hun

Alexandrina
Zaligula, door
elegd.

n zeeschepen.
water gelegen
is een bewijs
uit die tijden,
zijn aan den
invrelen. In

antijld vinden
de 2e eeuw n.

door Assman

st relief geeft
scheepsbouw

t Romeinsch
des Sottas 17).
dellen te be-
an met ze te
rwijzen.

AN POPTA.

assischen Alter-

t tijden in nieu-

graanschip (pro-
eclieden Ver.).

ATIE

eld.

t getuigen

rhooging van
n is het mys-
t. Er is, zoo
ers, „de onge-
eidenen is het

g. Maar: rus-

enen, en niet

ing onder de

op de tweede

de beteekenis

iddelaarsloop-

ngelen hebben

gezien: alles,

gebeurd. En

de. Want er

ingelenwereld,

et niet gezien

n hebben, dat

egedeeld: dat

ngelen, zonder

it er niet en

. Zij zijn door

teld van het

delaar.

heidenen toe-

hien een heel

th niet. In de

oedig geweest

; Deed Israël

met geen vol-

bedeeling is

Gods is dan

wil God, dat

diken. Daar kunt u nu meteen aan zien, wat van een zending gevraagd wordt. Hij behoeft niet den christelijken godsdienst te brengen: hij moet alleen maar in staat zijn, om den Middelaar Gods en Zijn werk aan de heidenen te verkondigen. Die verkondiging van den Middelaar Gods is het eenige, wat van den zending gevraagd wordt. Anders niets!

Dan vraagt men soms nog, of de zending ook gezegend wordt, en men bedoelt dan, of er ook velen tot het geloof werden gebracht. Ja, en dan zijn er zelfs zendingen, die er zich op beroemen, dat hun arbeid zoo gezegend is, omdat onder hen zooveel tot den Christus zijn gebracht. Alsof dat het werk van een zending zou zijn. „Boodschapt het evangelie aan alle creaturen“: zie daar de opdracht van Jezus Christus aan de zendingen. Nu, doet hij het, of doet hij het niet? Dat is de eenige vraag, die u over een zending en zijn arbeid stellen moogt. Wordt de Middelaar Gods door zijn arbeid gepredikt onder de ongelovigen? En wordt door hem van dien Middelaar Gods gepredikt, wat hier in 1 Timotheüs 3 vers 16 ons beschreven staat? De eenig-deugdelijke inhoud van een zendingsprediking luidt aldus: God is geopenbaard in het vleesch, is gerechtvaardigd in den geest. Dat moet de zending verkondigen; meedeelen; meedeelen met ambtelijk gezag, in naam van God den Vader, den Zoon en den Heiligen Geest. Daarmee is zijn werk afgelopen. Maar — u begrijpt dat wel — daaraan heeft hij de handen vol! Onder dien last dreigt hij immers iederen dag te bezwijken!

Nu, dit mogen we nooit meer loslaten: zending is ambtelijke dienst des Woords; is de ambtelijke verkondiging omtrent het leven en het werk van den Middelaar. En dus is zending niet een disputeerkunst; en niet een psychotechnische praktijk, en niet een medicijnmiddel voor behoeftige zielen. Straks, dan zal de apostel Paulus schrijven: „Hij is geloofd in de wereld“. Maar dan hebben we het allang niet meer over de zending en den zending. Och, wij weten dat hier in ons vaderland wel: een prediker bekeert de menschen niet. Dat moet hij ook maar niet probeeren. Wie der menschen, die zich in Gods stoel stelt en die niet met lamheid en met Gods straf geslagen wordt? Als we het nu ook maar voor de zending weten. En er naar handelen. We hebben in de prediking, zoo onder Gods bondsvolk als onder degenen, die verre zijn, slechts te brengen het evangelie van den Middelaar Gods. En voorts komt de belofte toe ook aan allen, die verre zijn, zooveel als er de HEERE, onze God toe roepen zal. De HEERE, en niet de zending!

Er zijn alle eeuwen door van die christenen geweest, die het beter weten dan Gods Woord. Ook van die zendingen, die het beter weten, dan b.v. de heidenenzending Paulus het wist. Zij verachten de prediking, en vervangen haar door overredingsmiddelen, en vroomheidskwakzalverij. Och, ja, wat hebben de ongelovigen, die van verre staan, aan een preek? Maar ik vraag u: Wat heeft Jezus Christus aan eigenwillige dienaren, en aan eigenwijze volgelingen? „Predikt het evangelie“; nu, predikt het dan, en vervult aldus de wet van Christus.

Of zulk een prediking dan zin heeft voor de heidenen? Wel, zij heeft onder hen, vanwege Christus' bevel, evenveel zin, als de prediking van den Middelaar Gods onder de kinderen des verbonds. Want zulk een prediking stelt de menschen onder de verantwoordelijkheid voor hun bekeering en geloof. Gods Woord keert niet ledig terug: het doet, wat Hem behaagt. Het maakt den HEERE vrij van de ongelovige en onboetvaardige wereld, en is een reuk des doods ten doode voor haar. Doch het is tevens Gods genademiddel voor diegenen, die zich tot God bekeeren, en vol berouw zich van hun zonden afwenden: een reuk des levens ten leven. Maar in beide gevallen, en steeds: Het stelt den hoorder voor de verantwoordelijkheid van het hooren des Woords, zoodat in het jongste gericht de Christus met recht hen vragen zal: Wat hebt ge met Mijn aan u gepredikt Woord gedaan? Door de prediking wordt Hij tot een val en opstanding voor de geloovigen; tot een teeken, dat wedersproken wordt, voor de ongelovigen. Een derde is er niet.

Dies heeft de kerk van Jezus Christus maar één zendingstaak: zij heeft er voor te zorgen, dat, zooals de gansche engelenwereld gezien heeft, en door dat zien tot getuige is gesteld van den Middelaar Gods en Zijn werk, zoo ook de gansche heidenwereld tot getuige wordt gesteld. Daarin komt de prediking tot hem: Wij bidden u, als gezanten van Christuswege: Laat u met God verzoenen, opdat ge aan de onverderfelijkheid van den Christus deel krijgt, en de schepping ook in u voor God behouden worde. In dien Middelaar Gods gaat de prediking tot hen uit: God wil, dat alle menschen zalig worden. Zalig, d.i. aan de heerschappij van den dood ontkomen. Immers: „Alzoo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn Eeniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem geloof, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe“.

S. U. Z.

PERSSCHOUW

„Calvinisme en Kapitalisme“.

Van de hand van den heer R. Gosker verscheen in „Patrimonium“ een artikel over „Calvinisme en Kapitalisme“, waaruit we enkele passages overnemen:

De relatie tusschen Calvinisme en Kapitalisme levert een probleem, dat in onze dagen voortdurend aan urgentie wint. Van Christen Democratische zijde wordt immers slag op slag het verwijt vernomen, dat velen onzer zich gewoonlijk gedragen als pleitbezorger van het „Kapitalisme“. En met name in den tegenwoordigen Minister-President wordt het gelaakt, dat hij gedurende deze zeer ernstige crisisjaren is opgetreden als beschermheer van het „kapitaal“ zulks ten koste, naar het heet, van de levensbelangen, ja van de levensnooddrift der arbeidende klasse.

Nu ligt het niet in de bedoeling het ministerieel beleid van Dr. Colijn te verdedigen. Onophoudelijk en met nadruk werd, ook in deze kolommen, betoogd, dat het vorig ministerie, wel verre van alleen het kapitaal in bescherming te nemen, er immer naar streefde de belangen van heel het volk, in al zijn gedingen, te behartigen.

De kwestie heeft dieper beteekenis. Het is niet slechts een vraag van incidenteel regeerbeleid. Het gaat hier om een meer belangrijke quaestie. De samenhang van levensbeschouwing en levenspraktijk is in het geding.

De Calvinistische levens- en wereldbeschouwing zou dan, naar men zegt, met zich brengen niet alleen een gelaten aanvaarden van het kapitalisme als een noodzakelijk kwaad, waaraan nu eenmaal toch niets te veranderen valt, maar ook een verdediging van het kapitalisme als de beste maatschappelijke orde. Dat de Minister-President voor de belangen van het kapitaal op de bres springt, zou op zich zelf nog wel zoo erg niet zijn, maar hij moet het doen, omdat hij Calvinist is.

Dat is de kwestie, waar het om gaat.

Vervolgens:

Reeds meerdere malen vond het vraagstuk behandeling bij mannen van wetenschappelijke naam. Verschillende geleerden hebben er hun beste krachten op beproefd.

Voor allen, Adolf Weber.

Adolf Weber, een bekend Duitsch geleerde, meer socioloog dan econoom, is de man, die in een diepgaande studie gepoogd heeft een nauw verband te leggen tusschen de Protestantische ethiek en den geest van het kapitalisme.

Hij toch werd in zijn land getroffen door het opmerkelijk feit, dat en in het maatschappelijk en in het staatkundig leven, voornamelijk de Protestanten de leidende functies bekleedden, terwijl daartegenover de Katholieken lang niet zoo op den voorgrond traden als hun aantal wel deed vermoeden. Zelfs in de schoolbezetting, bij het Middellaar en Hooger Onderwijs bleek dit verschijnsel zich voor te doen.

En waar nu de statistiek onomstootelijk aantoonde, dat de Protestanten over het algemeen in handel en scheepvaart, in bankwezen en industrie den toon aangaven en de leiding in handen hadden, dat kapitalisten en groote vermogens vooral te vinden waren in Protestantische families, dat ook in het staatsleven de belangrijke posities overwegend door niet-Katholieken werden ingenomen, dan poogde hij dit merkwaardig verschijnsel te verklaren uit den invloed van de Protestantische ethiek.

Daarbij valt voornamelijk aan het Calvinisme de twijfelachtige eer ten deel, de wegbereider te zijn geweest voor het kapitalisme.

Door hem wordt verworpen de zoo vaak gemaakte tegenstelling tusschen de Katholieke Middeleeuwen en het Protestantisme van den nieuwen tijd. Die antinomie aanvaardend wordt de tijd, dat het gildewezen bleef, het feodalisme alle politiek leven beheerschte, beiden onder voogdij van de Roomsche kerk, gekenschetst als religieus, weltevreden, ascetisch. En de Reformatie zou dan vrijheid, Weltevreden en materialisme hebben gebracht. Neen, zegt Adolf Weber, niet in Weltevreden, maar in verdieping van geloofsleven moet de karakteristiek worden gezocht. En in die meerdere vroomheid overheerscht dan de „certitudo salutis“, de verzekering des geloofs, de wetenschap door God uitverkoren te zijn tot zaligheid. Die „certitudo salutis“ moet dan openbaar worden uit de goede werken, als vruchten der dankbaarheid. En daarin nu schuilt de kracht van de Calvinistische ethiek, maar ook daarin wordt gevonden de diepere oorzaak van de ontwikkeling der maatschappij in kapitalistische richting.

Want juist dat Calvinistisch systeem vereenigt intense vroomheid en virtueus kapitalistischen zakengeest.

Daarna gaat de schrijver na, hoe de ontwikkeling der dingen na dien geweest is: hij noemt Troeltsch, Beins en anderen, en zegt tenslotte:

Intusschen wordt van Sociaal Democratische zijde het vraagstuk gansch anders benaderd. Daar wordt slag op slag verklaard, dat niet het Calvinisme stimulan is geweest voor de ontwikkeling van den kapitalistischen geest, maar dat juist omgekeerd het eerste uit den laatste moet worden afgeleid. Naar Marxistische opvatting is de Reformatie te begrijpen als gevolg van de sociale en economische revolutie, die in de 16e en 17e eeuw alle tot dan toe bestaande maatschappelijke verhoudingen omverwierp. Het is niet het „bewust zijn“ dat ons „zijn“, maar het is het „zijn“ dat ons „bewustzijn“ bepaalt.

Die hotte redeneering van het historisch „materialisme“ wordt allengs minder gehoord.

In de brochure van Henriette Roland

H o l s t: „De Krisis der Westerse Kultuur“ beluistert ge reeds een gansch anderen toon, en wordt met meer waardeering over den godsdienst gesproken. En de breede studiën van H. de Man bewijzen, dat ook in die kringen ruimer opvatting mogelijk is.

Dat die klanken nog niet geheel zijn verstomd, bewijst intusschen het werk van Jan Romijn: „De lage landen aan de zee“, waar de strijd tusschen Remonstranten en Contra-Remonstranten op ouderwetse marxistische manier wordt verklaard als een worsteling tusschen het democratische, lagere, arme volk en de aristocratische rijke regentenkliek, een vorm van klassenstrijd dus.

In ieder geval blijkt, dat de meeningen nogal uiteen loopen. Nader onderzoek is gebiedend eisch. Want het geldt den goeden naam van het Calvinisme. Een zoo compromitterende verwantschap, als aan dat Calvinisme wordt verweten, moet op de waarheid worden getoetst.

En dan is het een dankbaar werk een pleitrede te schrijven voor het Calvinisme.

Psalmberijming Ds J. W. Gunst.

Ds Gunst is nog steeds onvermoeid bezig. Hier volgt zijn laatste publicatie met verklarende noten:

Psalm XXXVIII
(laatste groep coupletten).

12. Heer mijn God, 'k blijf U verwachten,
Mijn gedachten
Zijn alleen op U gericht;
Van Uw antwoord ben ik zeker,
En mijn beker,
Zwaar van smart, wordt weder licht.
13. Niemand moge zich verblijden
Als mijn lijden
Mij straks tot een wank'ling zij:
Wil hen, die mijn val beramen,
Toch beschamen,
'k Lijk mijn ondergang nabij.
14. Heer, mijn smart staat mij voor oogen:
'k Ga gebogen
Onder de ongerechtigheid;
'k Houd mijn zonde U niet verborgen,
'k Ben vol zorgen,
'k Heb gesteund op mijn beleid.
15. Groot is 't aantal van de boozen,
Die mij kozen
Tot het wit van hun geplaag,
Die mij kwaad voor goed vergelden,
Mij beschelden,
Wijl ik naar het goede jaag.
16. Help mij haastig, God der goden,
Uit mijn nooden;
Stijgt mijn leed niet boven peil?
Doe mij dicht bij U verkeeren,
Wil mij leeren
U te volgen, Heer, mijn heil!

A n t e e k e n i n g e n: Couplet 12: Noordzij: „Want U, Heere, verwacht ik: Gij zult antwoorden, Heer, mijn God!“

Couplet 13: Calvin: „Want ik zeide: Dat zij zich toch over mij niet vrolijk maken; zoodra mijn voet uitgleed hebben zij zich tegen mij verheven. Ik althans ben bestemd om te hinken“. Delitzsch: „Want ik zeg, dat zij zich over mij niet verblijden... want ik ben den ondergang nabij“. Noordzij: „Ik zeg: „dat zij zich over mij niet verblijden; wanneer mijn voeten wankelen, dat zij niet groot tegenover mij doen“. Voorwaar, ik ben nabij den val“.

Couplet 14: Noordzij: „Mijn smart heb ik steeds voor mij. Ja, mijn ongerechtigheid beken ik; ik ben bekommerd over mijn zonde“. In de verklaring: zijn schuldgevoel vermeerdert zijn smart.

Couplet 15: Valetton-Obbink: „Die mij zonder oorzaak bestrijden, zijn talrijk, en velen die mij haten zonder reden, en die kwaad vergelden voor goed, mij belagen omdat ik het goede najaag“.

Noordzij: „Die mij zonder oorzaak vijandig zijn, zijn machtig in getal; veel zijn zij, die mij valscheit haten en die, mij kwaad voor goed vergeldend, mij vijandig behandelen, wijl ik het goede najaag“.

Couplet 16: Noordzij: „Verlaat mij niet, o Heere! Mijn God, wees niet ver van mij! Haast U tot mijn hulp, Heer, mijn heil!“ Leidsche Vert.: „Verlaat mij niet, Jahwe, mijn God, blijf niet verre van mij. Spoed U mij ter hulpe, Heer, Gij, mijn heil“.

Overgenomen uit „Leidsche Kerkbode“.

Toga en hemdsmouw.

De „N. R. Crt.“ gaf een recensie van dezen inhoud:

Onder vier oogen. Gesprekken met jongens van een jaar of achtien, door M. C. Fallentin (G. F. Callenbach, Nijkerk, z. j.)

Ds A. T. W. de Kluis, die dit (vertaalde?) boekje inleidt, kenschetst het door van den schrijver en den lezer te zeggen: „Het zijn twee zondaars, die met elkander praten, die hetzelfde kleed aan hebben, n.l. het kleed van de schuld. Die samen op weg zijn naar Christus, om vergeving van die schuld te krijgen, en door Hem geladen te worden met kracht, die het leven aandurft“.

De zondaarschrijver gebruikt, om „den weg naar jongenshart“ te vinden, dien kwasi-gemoedelijken toon, de banale voorbeelden en de goedkope argumentering, welke aan den conferencier van een tweedegrads-variëte doet denken. Hij begint met „een goeie mop“ en noemt het verhaal waarmee hij besluit, van de „vrouw, die met Jezus gesproken had en in Hem ging gelooven“, een „happy end“.

Men moet voor de paedagogie veel van zijn decorum ten offer brengen, maar ons doet het toch altijd ietwat pijnlijk aan, grijze dames en gezette oude heeren in de jongenskiel te zien rondloopen. Wij weten, dat wij ons aan een bedenkelijke ketterij schuldig maken, zoo wij den aftrap, dien de geestelijke op het